

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН

Важливим складником розвитку сучасного суспільства є дотримання та захист прав людини, зокрема, права на безпечне життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, на отримання інформації про стан довкілля, на доступ до правосуддя в екологічних справах. Кожне із суб'єктивних екологічних прав базується на загальному обов'язку держави, юридичних та фізичних осіб щодо збереження, а й навіть покращення довкілля [1].

Судовий захист прав і свобод людини і громадянина гарантується ст. 55 Конституції України і ст. 9 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», але цього недостатньо для належної реалізації екологічних прав громадян [2].

Гарантії, перераховані в ст. 10 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», передбачають систему заходів, деякі з яких не мають окремого законодавчого регулювання. Ключова проблема- фінансування. Природоохоронні заходи потребують величезних матеріальних витрат, на які, на жаль, не завжди передбачалися кошти в Державному бюджеті України.

Громадяни України мають перешкоди в реалізації своїх прав, звертаючись до відповідних компетентних суб'єктів. Спеціальне правове регулювання екологічних відносин міститься в Орхуській конвенції 1998 року. Аналізуючи положення конвенції та норм законодавства України, виділяють такі форми захисту: адміністративний, судовий, громадський, самозахист тощо [3].

Способи захисту не містяться в узагальненому виді, але закріплені в окремих нормах екологічного законодавства. До них належить: оскарження рішень, діянь суб'єктів правовідносин, що порушують екологічне законодавство; позовна форма захисту, що реалізується шляхом подання позовів про відшкодування заподіяної шкоди та припинення небезпечної для довкілля діяльності; визнання правочину недійсним.

Адміністративна форма захисту регламентується Конституцією України та Законами, відповідно до яких громадяни можуть звертатися зі скаргами, зауваженнями та пропозиціями, які стосуються статутною діяльністю відповідних органів чи посадових осіб. Громадська форма захисту зазначена в ст. 2 та ст. 9 Орхуської конвенції, де вказані зобов'язання держави в забезпеченні доступу до судових процедур,

оскарження дій чи бездіяльності, раціональні засоби правового захисту.

Захист прав громадян, що звернулися до суду, впливають із загальних способів захисту цивільних прав, зазначених у статті 16 Цивільного кодексу України. До них належать: визнання права, припинення дії, яка порушує право, зміна чи припинення правовідносин, відшкодування майнової чи немайнової шкоди, визнання недійсним рішення, дій чи бездіяльності органів державної влади, місцевого самоврядування чи їхніх службових осіб, тощо. Вибір способу залежить від особливостей порушеного права та їхнього суб'єктного складу.

Необізнаність громадян у правильному формуванні позовних вимог є проблемою, яка перешкоджає якісному захисту в судовій системі. На думку автора, доцільно надати можливість громадянам звертатися до центрів надання безоплатної первинної правової допомоги за рахунок державних коштів. У захисті навколишнього середовища, перш за все, має бути зацікавлена держава. Питання захисту екологічних прав громадянина слід розглядати на одному рівні зі збереженням та відтворенням природних ресурсів як важливу передумову європейської інтеграції України.

Зауважимо, що забезпеченням незалежної інформації про стан навколишнього середовища в країнах-членах ЄС займається Європейська екологічна агенція. ЄЕА координує досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього середовища, підвищення якості повітря та запобігання змінам клімату, удосконалення системи поводження з відходами, вдосконалення діяльності з питань надр користування, тощо. На сьогодні Міністерство екології та природних ресурсів України, через брак людських та технічних ресурсів не спроможне в повному обсязі забезпечувати співробітництво з ЄЕА.

Підводячи підсумки, варто зазначити, що велика частка судових рішень першої інстанції апеляційними та касаційними судами свідчить про наявність прогалин у законодавстві та його неодноманітним застосуванням.

По-перше, потребують доопрацювання положення Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» щодо розширення можливостей доступу до правосуддя громадян та охоронних громадських організацій. По-друге, надання безоплатної правової допомоги допомогло би в написанні позовних заяв громадян. По-третє, потребують реформування органи, до компетенції яких входить розгляд екологічних питань. Найважливіше – здійснювати фундаментальний державний та громадський контроль за додержанням законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Тільки всебічне реформування й удосконалення законодавства зможуть вивести Україну на новий рівень, який відповідає рівню правової бази Європейського Союзу.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
1. 2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. № 1264-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Практика Комитета по соблюдению Орхусской конвенции (2004–2008) / под ред. А. Андрусевич, Т. Алге, К. Клеменс, З. Козак. Львов, 2008. 238 с.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Караханян К.М.